

4. Покотильська, Н.В. Проблеми інвестиційної діяльності в Хмельницькій області [Текст] / Н. В. Покотильська // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». Університет економіки і підприємництва. — Хмельницький, 2011. — Вип. 3 [6]. — С. 96—100.
5. Савіцька, С. І. Проблеми підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України в сучасних умовах [Текст] / С. І. Савіцька // Економіка та управління АПК: Зб. наук. праць. — Біла Церква, 2010. — Вип. 4(81). — С. 109—112.
6. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Текст] : статистичний збірник / відп. за вип. О. О. Кармазіна ; Державна служба статистики України. — К. : 2014. — 314 с.
7. Держкомстат : наукова та інноваційна діяльність : сайт : укр. версія. — Режим доступу : <http://kh.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 08.11.14). — Назва з екрана.

Рассмотрено состояние и проблемы инновационно-инвестиционной деятельности современных предприятий, отмечены основные факторы которые влияют на экономическое развитие государства и благосостояние населения. Установлены факторы негативного влияния на привлечение инвестиционных ресурсов в современную экономику Украины и во все ее сферы. Определенно приоритетные направления стабилизации, улучшения, развития и постоянного социально-экономического роста, инновационно-инвестиционной деятельности нашей страны и ее регионов.

Ключевые слова: *инновационная деятельность, инвестиционная деятельность, управление, инвестиционный климат, инновационное развитие.*

УДК 339.137.2:338.5:336.71

Y.S. Polyakova, Ph.D., Associate professor

Institution "International technological university "Mykolaiivska Polytechnic"

THE INFLUENCE OF THE COMPETITIVE ENVIRONMENT AND RISK PRICING IN COMMERCIAL BANKS OF UKRAINE

Abstract. *The article analyzes the level of concentration in the banking market of Ukraine. Evaluated pricing for the services of a commercial bank that meets its operational and strategic goals, is the key to sustainable development financial institution. Today, however, with increasing competition in the domestic banking sector, each pricing decision of Bank management should take into account the competitive market situation, potertsynu behavior of other market participants. The dynamics of banking risks NBU regulations and the influence of the level of credit risk, liquidity risk, inflation risk on the average market interest rates on bank deposits and loans. The activity of commercial banks in Ukraine mediated large set of both external and internal risks that will definitely have an impact on all banking processes, including the processes of pricing of banking services. Taking into account the level of risk is a mandatory step in the process of pricing in the bank as incorrect consideration of risk in the pricing of bank services can lead to imbalance of the bank's significant losses from its operations and the problems of its own liquidity and solvency. It is concluded that the level of competition in the banking system rather high level of risk and the impact on the price of banking services banking reduced if the general level of risk remains satisfactory.*

Keywords: *degree of concentration banking risks, the process of pricing, competition, risk, cost banking services.*

Є.С. Полякова, к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту

ВНЗ «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

ВПЛИВ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА РИЗИКІВ НА ЦІНОУТВОРЕННЯ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано рівень концентрації на ринку банківських послуг України. Досліджено динаміку нормативів банківських ризиків НБУ та визначено вплив рівня кредитного ризику, ризику ліквідності, ризику інфляції за середньоринковими відсотковими ставками за банківськими депозитами та кредитами. Зроблено висновок, що рівень конкуренції в банківській системі достатньо високий та вплив рівня ризику банківської діяльності на ціну банківської послуги знижується, якщо в цілому рівень ризику залишається задовільним.

Ключові слова: *рівень концентрації, банківські ризики, процес ціноутворення, рівень конкуренції, рівень ризику, ціна банківської послуги.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Виважене ціноутворення на послуги

комерційного банку, яке відповідає його оперативним та стратегічним цілям, є запорукою стабільного розвитку фінансової установи. Проте сьогодні, з ростом рівня конкуренції у вітчизняному банківському секторі, кожне цінове рішення менеджменту банку має враховувати конкурентну ситуації на ринку, потенційну реакцію інших учасників ринку. Діяльність комерційних банків в Україні опосередкована значною сукупністю як зовнішніх, так і внутрішніх ризиків, які, безумовно, мають вплив на всі процеси банківництва, в тому числі і на процеси ціноутворення на банківські послуги. Врахування рівня ризикованості діяльності є обов'язковим етапом процесу ціноутворення в банку, оскільки невірне врахування ризиків в процесі встановлення цін на банківські послуги може призвести до розбалансування роботи банку, значних збитків від його діяльності та до проблем з власною ліквідністю та платоспроможністю. Таким чином, визначення рівня конкуренції та його моніторинг є на сьогодні важливим, а зважена система ціноутворення, яка враховує усі можливі ризики діяльності, є запорукою стабільної та ефективної роботи будь-якого комерційного банку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Систематизація методів визначення рівня конкуренції та його впливу на рівень цін на банківські послуги широко представлені у роботах зарубіжних дослідників: Дж. Біккера, К. Хаафа [1], Н. Кетореллі [2], М. Ван Левенштейна, С. Кок-Соренсена, Дж. Біккера та А. ван Ріхтеля [3]. Серед робіт присвячених дослідженню рівня конкуренції в банківській системі України, можна виділити праці М. Шпиги [5], Л. Кузнецової, Л. Жердецької [4,7], Л. Павленко [8], С. Козьменка [5].

Теоретичні засади впливу банківських ризиків на функціонування комерційних банків в цілому та на процеси ціноутворення на процентні продукти широко досліджуються у світовій та вітчизняній науковій літературі. Серед зарубіжних вчених різні аспекти цієї проблеми вивчали: С.М. Фрост [10], Ю. Гойденко, Ф. [11], Ф. Синки [12], Р. Адольф, Дж. Крамер, М. Олман [13], П. Роуз [14]. Здобутки вітчизняної науки й практики в цьому науковому напрямку представлені у працях С. Козьменка, А. Назаренко, М. Шпиги [5], В. Вітлінського [15], Н. Шаркаді [16] та ін.

Разом з тим, беручи до уваги здобутки зарубіжних та вітчизняних вчених щодо впливу рівня конкуренції та банківських ризиків на функціонування комерційного банку та на його фінансовий стан, недостатньо дослідженими залишаються питання залежності процесів ціноутворення на банківські послуги від рівня банківських ризиків та конкуренції.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Оцінка рівня конкуренції на вітчизняному банківському ринку та формалізація впливу основних ризиків банківської діяльності на процеси ціноутворення в комерційних банках України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Діяльність комерційного банку опосередкована значно більшим рівнем ризикованості в порівнянні з іншими формами бізнесу. Це, в першу чергу, пов'язано із самою сутністю банківської діяльності. Відповідно, підвищений рівень ризикованості діяльності прямо впливає на прийняття будь-яких управлінських рішень, в тому числі - стосовно ціноутворення на послуги комерційних банків. Крім того, відомо, цінові рішення менеджменту комерційного банку мають враховувати рівень конкуренції ринку, на якому він реалізовує власні послуги.

Для аналізу вітчизняного ринку банківських послуг індексом концентрації було визначено сукупну частку ринку банків першої групи за кредитами виданими фізичним та юридичним особам, депозитами залученими від населення та підприємств, обсягом комісійних операцій (рис. 1).

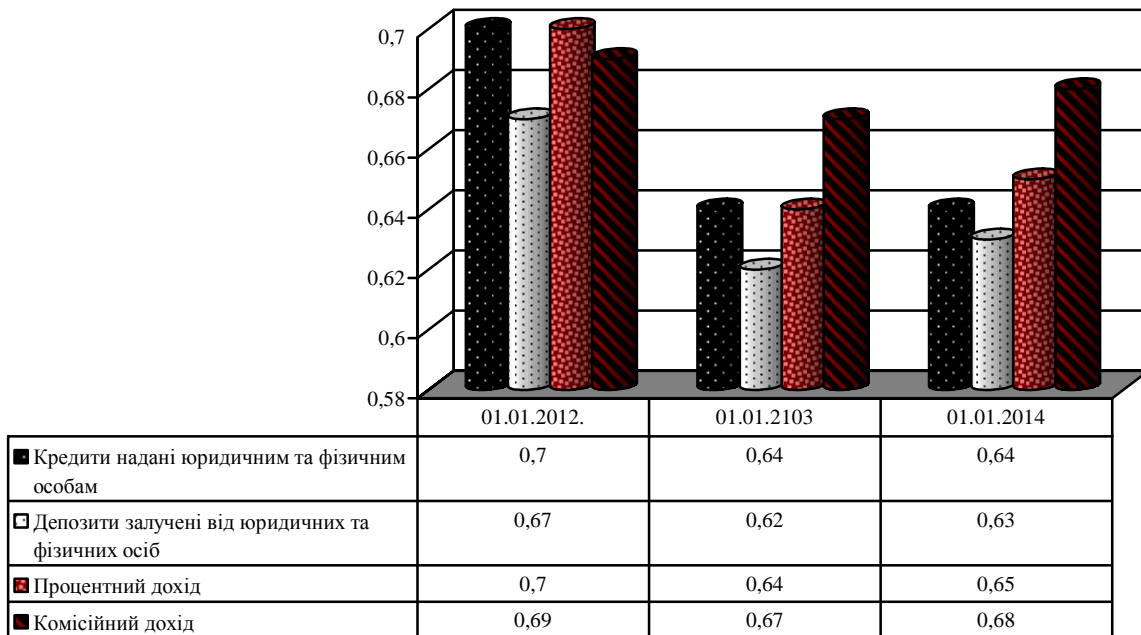

Рис. 1. Динаміка індексу концентрації банків першої групи за обсягом кредитів, депозитів та комісійних операцій за період 2011-2013 рр. (складено автором на основі [17])

Як свідчать дані рис. 1, динаміка рівня концентрації ринку банківських послуг України є нестабільною. Так, після загального зниження рівня концентрації у 2011 р., 2012-13 рр. відзначилися майже таким же загальним зростанням. Таку динаміку можна пояснити тим, що 2011 р. відзначився посткризовими явищами у вітчизняному банківському секторі, протистояти яким могли лише великі банки. Це і призвело до укріплення їхніх позицій на ринку. Проте вже 2012-13 рр. відзначилися певної позитивною динамікою, що дало змогу менш крупним банкам повернути собі втрачену частку ринку. В цілому можна зробити висновок про значну концентрацію вітчизняного ринку банківських послуг, оскільки на групу найбільших банків України припадає близько 65% від усіх кредитів, виданих банківською системою домогосподарствам та підприємствам, і майже 68% відповідних процентних доходів. Трохи меншою є частка залучених депозитів та наданих комісійних послуг – близько 67%.

Як відомо, рівень конкуренції на ринку безпосередньо впливає на рівень цін. Банківський сектор не є виключенням. При ціноутворенні на банківські продукти в Україні рівень цін конкурентів є одним з визначальних чинників прийняття остаточного рішення. Ціна є особливим і часто головним інструментом у конкурентній боротьбі, і зазвичай нарощення такої боротьби, намагання учасників ринку банківських послуг наростити власну ринкову частку супроводжується поступовим зниженням рівня банківських відсотків.

В Україні на сьогоднішній день високий рівень конкуренції визначає ціни на банківські послуги на мінімальному рівні, який мусить покривати банківські витрати і ризики та утримувати власні ціни банків на рівні з цінами конкурентів, наслідком чого, до речі, став розвиток нецінових методів конкуренції.

Ризики банківської діяльності тісно пов'язані між собою і зазвичай зміна одного з них веде до зміни іншого. Тому в процесі управління комерційним банком необхідно враховувати не лише ризики власної діяльності, але й ризики своїх контрагентів, ризик зміни зовнішнього середовища тощо. Виникнення та загострення ризиків обумовлюють зміни в ціновій політиці банків щодо власних банківських продуктів.

Кредитний ризик, як ризик неповернення коштів, наданих у позику, є одним з визначальних факторів банківського ціноутворення на кредити і залежить від того, наскільки стабільним є фінансове становище позичальника. Прикладом такого впливу може бути знижка кредитної ставки для постійних, сумлінних клієнтів або підвищена ціна на кредити

для сумнівних кредиторів. Крім того, така різниця в ціні на кредити може обумовлюватись вартістю додаткових резервів, створених банком, на випадок неотримання позичених коштів.

Досліджуючи рівень впливу кредитного ризику на процеси банківського ціноутворення в Україні (рис. 2), за показник рівня кредитного було обрано узагальнене по всій банківській системі значення нормативів Національного банку України щодо кредитного ризику банків.

З огляду на дані, представлені на рис. 2, можна зробити висновок про відсутність чіткого взаємозв'язку та сильного прямого впливу рівня кредитного ризику в банківській системі України на середній рівень цін на банківські кредит.

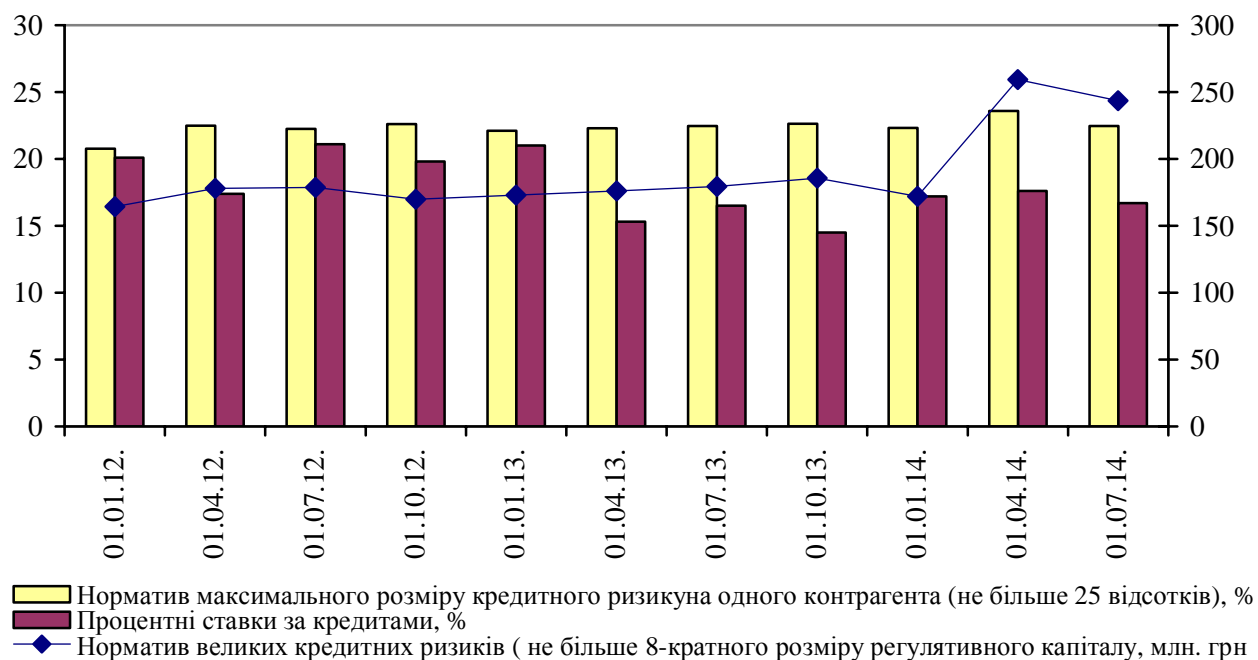

Рис. 2. Динаміка рівня кредитного ризику та ставок за кредитами в банках України у 2012-2014 рр. (складено автором на основі [16,19])

Іншими видом ризику, який постійно контролюється менеджерами банку та впливає на процеси ціноутворення на послуги комерційних банків, є ризик ліквідності, який може бути як наслідком завищеної ціни на банківські послуги, так і результатом безпідставного падіння їх ціни. Тому, для банків важливо зважено підходити до встановлення цін на банківські послуги та враховувати потенційні умови зменшення або збільшення їх ціни. Особливої уваги це набирає з огляду на те, що ризик ліквідності зазвичай є прогнозованим ризиком і виникає у випадку помилкового прогнозу чи його раптової зміни, що мало місце в останні роки лід час фінансової кризи, калі ситуація на вітчизняному кредитному ринку значно погіршилась через масове і швидке зняття депозитів. Досліджуючи вплив ризику ліквідності на процеси ціноутворення на банківські депозити в Україні (рис. 2), за показник рівня ризику ліквідності було обрано узагальнене по всій банківській системі значення нормативів Національного банку України щодо ризику ліквідності банків.

За результатами рис. 3 не можна зробити однозначних висновків щодо впливу рівня ризику ліквідності на середній відсоток по банківським депозитам, оскільки аналізовані показники не відзначаються особливою однотипною динамікою протягом аналізованого періоду, хоча на певних проміжках можна помітити взаємопов'язану динаміку процентних ставок за депозитами та нормативами поточної ліквідності та короткострокової ліквідності. В цілому ж можна зробити висновок про незначний вплив рівня ліквідності банківської системи України на рівень цін по банківським депозитам. Також, дана динаміка вказує на те, що фінансовий ринок перенасичується залученими ресурсами, при цьому не маючи

напрямок для їхнього використання. Це, в свою чергу, обумовлює надмірну ліквідності» банківської системи та зниження рівня ставок за банківськими депозитами. В цілому слабкий взаємозв'язок між досліджуваними показниками можна пояснити тим, що протягом аналізованого періоду значення аналізованих нормативів ліквідності були в допустимих межах та не переходили критичну межу, а отже ситуація з рівнем ризику була в цілому стабільною по системі і більший вплив мали інші ціноутворюючі чинники.

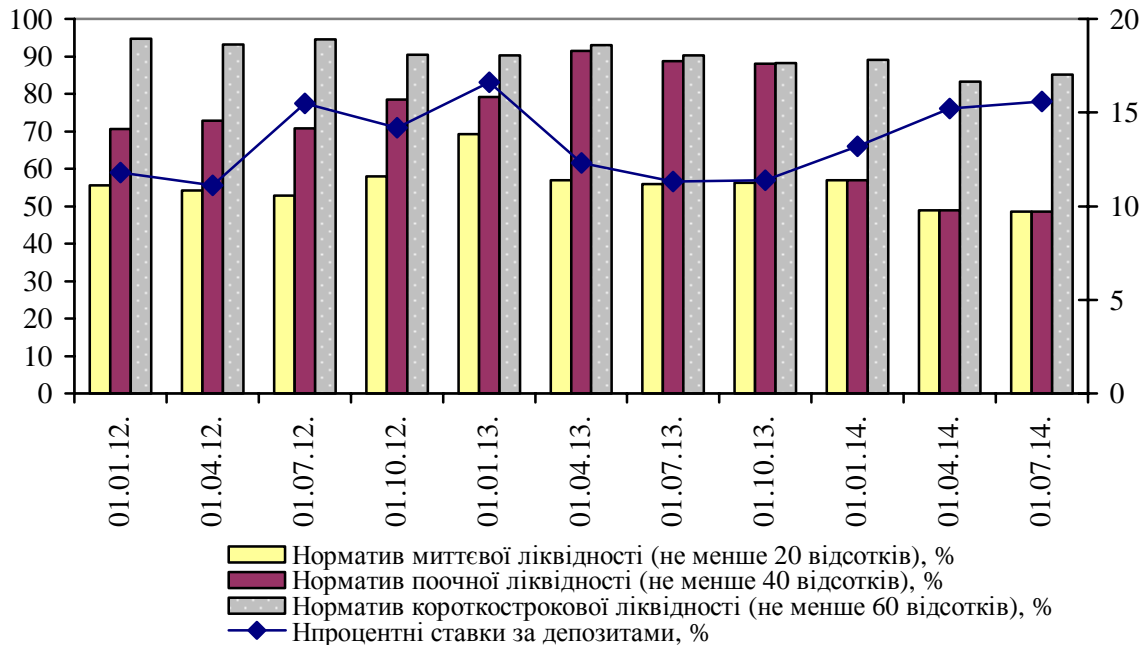

Рис. 3. Динаміка рівня ризику ліквідності та банківських депозитних ставок в Україні у 2012-2014 рр. (складено автором на основі [16,18])

Чималий вплив на банківське ціноутворення також справляє процентний ризик, який пов'язаний з невизначеністю майбутньої динаміки та рівня процентних ставок. Він обумовлює ціноутворення як на депозити, так і на кредити. Управляючи даним видом ризику, комерційні банки орієнтуються на очікуваний, прогнозований рівень ринкових ставок. Крім того, страхуючись від ризику інфляції комерційним банкам слід враховувати динаміку грошової маси в країні. Надаючи кошти фізичним та юридичним особам в позику, комерційний банк за нормальних умов повинен отримати економічний прибуток від такої діяльності, що можливо лише за умови врахування знецінення грошей в часі. Отже існує взаємозалежність між рівнем інфляції в країні та кредитною ставкою на фінансовому ринку. Дана взаємозалежність чітко простежувалася в 1990-ті роки під час гіперінфляції, коли зростаючий рівень інфляції призводив до стрімкого росту банківського відсотку. Таким чином, можна зробити висновок, що відсоток за банківським кредитом має обов'язково враховувати ризик інфляції. Проте, слід відмітити, що динаміка грошової маси відображає не тільки інфляційні процеси на ринку, але й загальну пропозицію грошей на ринку (рис. 4).

Аналізуючи динаміку середніх процентних ставок за кредитами та грошового агрегату M2, можна зробити висновок, що зміна кредитного відсотку не є пропорційною змінам грошової маси. В цьому, якраз, і проявляється врахування ризику інфляції та частково процентного ризику, пов'язаного зі зміною обсягу пропозиції грошей на кредитному ринку, оскільки вітчизняні комерційні банки коригують власні ціни в залежності від очікуваного рівня інфляції та очікуваного рівня процентних ставок в майбутньому, а не від фактичних змін обсягів грошової маси в країні. Враховуючи, що протягом останніх років індекс інфляції в Україні залишається приблизно на одному рівні, можна стверджувати, що

динаміка кредитних ставок сильніше реагує на зміни грошової маси, ніж на рівень інфляції в країні.

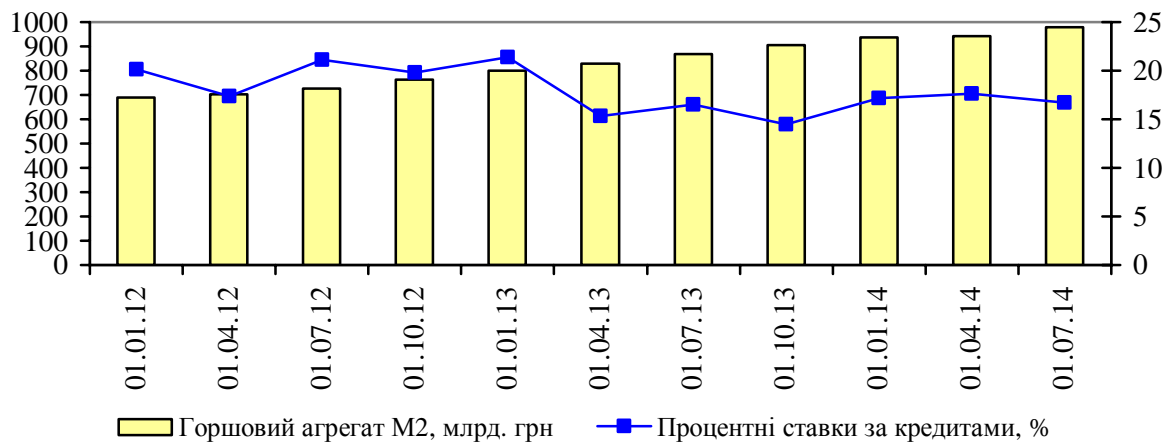

Рис.4. Динаміка грошового агрегату M2 та процентних ставок за кредитами в Україні у 2012-2014 рр. (складено автором на основі [19])

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проаналізувавши рівень конкуренції на ринку банківських послуг України можна зробити висновок про його достатньо високий рівень. Також, високий рівень конкуренції у банківській системі України та відсутність в ній банку, який самотужки може визначати рівень відсоткових ставок на ринку, призводить до твердження, що ціноутворення на послуги вітчизняних комерційних банків на сьогодні в більшій мірі орієнтується на загальноринковий рівень цін. Відповідно кожен банк може коливати власні ціни по відношенню до ринкових лише у вузькому діапазоні, а отже обмежуються можливості використання цінових інструментів конкуренції. Ціни на ринку визначаються стихійно під дією сил попиту і пропозиції і менеджмент банку не має можливості суттєво вплинути на даний процес.

Врахування ризиків діяльності комерційного банку є необхідним етапом в процесі ціноутворення на послуги комерційних банків. Проведене дослідження показало, що протягом останніх трьох років різниця між цінами на банківські послуги та рівнем кредитного ризику і ризику ліквідності є слабкою, що вказує на низьку взаємозалежність. Такий взаємозв'язок можна пояснити тим, що вітчизняні комерційні банки повністю виконують нормативи відповідних ризиків і в цілому підтримуються рівні кредитного ризику та ризику ліквідності на прийнятному, безпечному рівні. За таких умов на перше місце у банківському ціноутворенні виходять різноманітні внутрішні та ринкові чинники, які і призводять до відповідних коливань у відсоткових ставках. В свою чергу, незначне коливання рівня зазначених ризиків не заведи призводить до відповідних змін у цінах на послуги комерційних банків, оскільки відповідні нормативи ризиків продовжують задовольнятися і банк відчуває себе у відносній безпеці. Отже, наступні дослідження в даному напрямку є актуальними, оскільки містять у собі практичну цінність для менеджменту комерційного банку в питаннях пошуку внутрішніх резервів.

Також, на нашу думку, саме подальші опрацювання впливу різкого та суттєвого зростання рівня ризику на процеси ціноутворення в комерційних банках України є актуальними та необхідними, оскільки вони створюють наукове підґрунтя щодо антикризового управління цінами на банківські продукти, а саме детальний аналіз процесів надання банківських послуг та визначення центрів відповідних витрат може дати можливість менеджменту комерційного банку наростити власні прибутки за умови визначеності цін ринком.

Список використаних джерел

1. Bikker J.A. Measures of Competition and Concentration in the Banking Industry : a Revue of the Literature [Електронний ресурс] / J.A. Bikker, K. Naaf. — Режим доступу : <http://www.dnb.nl> (дата звернення 15.10.14). — Назва з екрана.
2. Cetorelli N. Competitive Analysis in Banking : Appraisal of the methodologies [Електронний ресурс] / N. Cetorelli. — Режим доступу: <http://www.chicagofed.org> (дата звернення 15.10.14). — Назва з екрана.
3. Van Leuvensteijn M. Impact of bank competition on the interest rate pass-through in the euro area [Електронний ресурс] / M. Van Leuvensteijn, C. Kok-Sorensen, J. A. Bikker and A.A.R. J.M. van Rixtel. — Режим доступу : <http://www.ecb.int> (дата звернення 15.10.14). — Назва з екрана.
4. Жердецька, Л.В. Вплив ринкової конкуренції на процеси ціноутворення в банківському секторі України [Електронний ресурс] / Л.В. Жердецька. — Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення 16.10.14). — Назва з екрана.
5. Козьменко, С.М. Процедура стратегічного управління конкурентоспроможністю банку [Текст] / С.М. Козьменко, Ф.І. Шпиг, А.О. Назаренко // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук, праць / Дніпропетровський національний університет. — Дніпропетровськ, 2004. — Вип. 187. — С. 216—222.
6. Маслак, Н.Г. Ціноутворення на банківські продукти [Текст] : монографія / Н.Г. Маслак, О.А. Криклій. — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. — 121 с.
7. Кузнецова, Л.В. Ціноутворення в банківській справі [Текст] : підручник / Л.В. Кузнецова, Л.В. Жердецька. — Одеса : Атлант, 2008. — 320 с.
8. Павленко, Л.Д. Вплив конкуренції на ціноутворення в банку [Текст] / Л.Д. Лавленко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. — Тернопіль. — 2010. — № 7. — С. 162—165.
9. Портер, М.Е. Конкурентное преимущество : как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость ; пер. с англ. [Текст] / Майкл Е. Портер. — М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. — 715 с.
10. Фрост, С.М. Настільна книга банківського аналітика : Гроші, ризики і професійні прийоми / М. Стівен Фрост ; пер. з англ.; за наук. ред. М.В. Рудя. — Дніпропетровськ: Баланс Бізнес Букс, 2006. — 672 с.
11. Гойденко, Ю.Н. Ценообразование в коммерческих банках: ориентация на выживание [Текст] : монографія / Ю.Н. Гойденко, Ю.В. Рожков. — Иркутск : Изд-во БГУЭП, 2005 (Хабаровск). — 431 с.
12. Синки Джозеф Ф. мл. Управление финансами в коммерческих банках [Текст] / Под редакцией Р.Я. Левиты, Б.С. Пинскера. — М.: Catallaxy, 1994. — 820 с.
13. L. Adolf R., Cramer J. and Ollmann M. Die Bewertung von Kreditinstituten - ein Modell zur Ermittlung des Ertragswertes, Die Bank No 10. — 1989. — P. 546—554.
14. Роуз, П. Банковский менеджмент [Текст] : Пер. с англ. / П. Роуз. — М. : Дело, 1997. — 743 с.
15. Вітлінський, В.В. Кредитний ризик комерційного банку [Текст] : навч. посіб. ; за ред. В.В. Вітлінського. — К. : Знання, КОО, 2000. — 252 с.
16. Шаркаді Н.В. Управління банківськими ризиками як основа формування залучених ресурсів банків / Н.В. Шаркаді // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 5. — С. 45—53.
17. НБУ : Динаміка дотримання банками України економічних нормативів у 2012-2014 рр. [Електронний ресурс] : офіц. сайт : укр. версія / НБУ. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення 16.10.14). — Назва з екрана.
18. Дані фінансової звітності банків України на 2012-2014 рр. [Електронний ресурс] : офіц. сайт : укр. версія / НБУ. — Режим доступу <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення 15.10.14). — Назва з екрана.
19. Вартість кредитів за даними статистичної звітності банків України на 2012-2014 рр.

[Електронний ресурс] : офіц. сайт : укр. версія / НБУ. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення 17.10.14). — Назва з екрана.

20. Вартість депозитів за даними статистичної звітності банків України на 2012-2014 рр. [Електронний ресурс] : офіц. сайт : укр. версія / НБУ. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення 17.10.14). — Назва з екрана.

В статтє проведено анализ уровня концентрации рынка банковских услуг. Исследовано динамику нормативов банковских рисков НБУ и определено влияние уровня кредитного риска, риска ликвидности, риска инфляции по среднерыночным процентным ставкам по депозитам и кредитам. Сделано вывод, что уровень конкуренции в банковской системе достаточно высокий, а влияние уровня риска банковской деятельности на цену банковской услуги понижается, если в целом уровень риска остаётся удовлетворительным.

Ключевые слова: уровень концентрации, банковские риски, процесс ценообразования, уровень конкуренции, уровень риска, цена на банковские услуги.

УДК 631.162:657.338.439.02338.439:330

O.D. Radchenko, Ph.D., Senior scientist

NSC "Institute of agrarian economy"

PURPOSE OF BUDGETARY SUPPORT TO THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE FOOD SECURITY

Abstract. *The paper investigated the budgetary support of agricultural enterprises in terms of matching the priorities of food security. Assess the state of the regulatory framework of budget support Ukraine's agricultural sector and identified its problems. The analysis and synthesis of experience in providing budget support and the effectiveness of a number of indicators using statistical data. The directions and the system of budgetary support to help improve food security in the framework of development policies and programs of the agricultural sector for the period up to 2020. Fig. 2, bibliography.: 11.*

Keywords: *food security, budget support, the agricultural sector, strategic directions of development of agricultural support programs for the agricultural market, the agricultural budget*

О.Д. Радченко, к.е.н., с.н.с., п.н.с. відділу податково-бюджетної політики

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ЯК ЦІЛЬ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

У статті досліджено бюджетну підтримку сільськогосподарських підприємств з точки зору повноти та відповідності пріоритетам продовольчої безпеки. Оцінено стан нормативної бази бюджетної підтримки аграрного сектору України та виявлено її проблеми. Проведено аналіз та узагальнення досвіду надання бюджетної підтримки та її ефективності за рядом показників з використанням статистичних даних. Визначено напрями та систему заходів бюджетної підтримки, що сприяють підвищенню продовольчої безпеки країни в рамках Стратегії та Програми розвитку аграрного сектору на період до 2020 року. Рис.: 2, Бібліограф.: 11.

Ключові слова: *продовольча безпека, бюджетна підтримка, аграрний сектор, Стратегічні напрями розвитку сільського господарства, програми підтримки аграрного ринку, аграрний бюджет.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Продовольча безпека традиційно пов'язується з національною та економічною безпекою і є домінуючою у цій структурі. Вона залежить від факторів рівня розвитку аграрного сектору та переробної і харчової промисловості; експортно-імпорتنих операцій; купівельної спроможності населення; ефективної фіскальної політики держави, зокрема бюджетного фінансування та ін.

Україна за природно-ресурсним та аграрним потенціалом посідає провідне місце у світі, проте цей потенціал використовується недостатньо ефективно, а тому фіскальна політика має низку завдань щодо продовольчої безпеки, аби поліпшити та докорінно змінити ситуацію.